

Špela Verovšek:

RAZVOJ METOD ZA VREDNOTENJE KAKOVOSTI URBANIH PROSTOROV

DEVELOPMENT OF METHODS FOR THE ASSESSMENT OF QUALITY IN URBAN PLACES

 UDK: 711.22 ■ 1.03 Kratki znanstveni prispevek / Short Scientific Article ■ SUBMITTED: June 2019 / REVISED: August 2019 / PUBLISHED: October 2019

IZVLEČEK

Pričujoči prispevek obravnava bilateralno sodelovanje slovenskih in ameriških raziskovalcev in strokovnjakov na področju razvoja metod za vrednotenje kakovosti mestnih prostorov. Sodelovanje temelji na različnih izkušnjah in prenosu znanja na področju urbanih kvalitet in povezanih metrik oziroma rabe podatkov, njihove predelave in integracije. Raziskava nadgrajuje pristope k vrednotenju odprtih javnih prostorov z raziskovanjem vplivov posameznih urbanih elementov in prostorskih značilnosti na uporabnike ter njihovo dožemanje kakovosti. Koncept povezuje urbane prostore in z njimi povezano prostorsko identiteto, ki vključuje tako družbeno, kulturno, zgodovinsko kot ekonomsko razsežnost, vse kot pomemben dejavnik v usmerjanju prostorskega razvoja. Kompleksnost takšnega pristopa zahteva znatno zalogo znanja na širšem področju urbanizma, še zlasti pa vključuje nenehno potrebo po množici informacij in podatkov, ki lahko opišejo situacijo oziroma stanje v prostoru in napovedujejo ali modelirajo njegov razvoj.

KLJUČNE BESEDE

urbani prostor, kakovost, vrednotenje, prenos znanja, mesto

ABSTRACT

The research bilateral project proposes cooperation of the Slovene and American researchers and professionals on the theme: Development of methods for the assessment of quality in urban places. The collaboration builds upon the different experiences and knowledge transfer concerning the urban qualities and indicators related to them. It expands the approaches to assessing the quality of open urban places by exploring the impacts of individual urban elements, spatial characteristics, and urban settings on users and their perception of quality. The concept connects urban places and related spatial identity with their uses as well as incorporates places' social, cultural, historical, and, ultimately, economic dimensions, which steer their development. The complexity of such approach requires a considerable stock of knowledge and particularly involves the ever-present need for a multitude of information and data, which can describe a situation/conditions/state and predict or model its evolution.

KEY-WORDS

urban place, quality, assessment, knowledge transfer, city.

1 UVOD

Uporabnikom prijazni urbani prostori predstavljajo pomemben del splošne kakovosti bivanja. So nosilci kvalitet. Njihova vrednost ni zgolj neopredmeten, izmuzljiv potencial, pač pa jasn zbir lastnosti, ki predstavljajo okvir prostorske prosperitete. Ta se napaja skozi človeški kapital, prostorske investicije in nenazadnje zadovoljstvo uporabnikov. Vprašanje je, katere so tiste značilnosti prostorov, ki najmočneje vplivajo na uporabnikovo doživljanje. In dalje, »kako«, »v kolikšni meri« in »koliko, v primerjavi z drugimi« prispevajo k potencialu prostora za uporabnika. Reševanje te problematike na sistematičen in metodološko dorečen način narekuje zanesljive metrike za vrednotenje prostorskih lastnosti, obenem pa tudi konsistentno in jasno definirane ciljne kvalitete, ki so ključni nosilci pomena za obiskovalca in uporabnika prostora. Takšen okvir prinaša možnosti za vrednotenje tako v smislu naravnih in grajenih lastnosti, videza in uporabe, kot tudi aktivnosti in demografsko-socialne strukture uporabnikov.

Projekt bilateralnega sodelovanja v danem obdobju se ukvarja z aktualno tematiko razvoja metod za vrednotenje urbanih prostorov, njihovih značilnosti in kvalitet, ki vplivajo na uporabniško izkušnjo. Sodelovanje ameriških in slovenskih raziskovalcev ter strokovnjakov gradi na različnih izkušnjah in prenosu znanja o obravnavi in presojanju prostorov na primerljiv način.

Tematika je aktualna tako v slovenskem oziroma evropskem okviru, kot v okviru severno ameriškim mest, obenem pa zahteva interdisciplinarno delo in spodbuja prenos znanja predvsem na področju vrednotenja prostora, novih metrik, rabe podatkov, njihove predelave in integracije.

Sodelovanje omogoča izmenjavo izkušenj med slovensko in ameriško strokovno in raziskovalno srenjo, obenem pa tudi povezovanje s strokovnjaki in raziskovalci drugih držav in mest, ki so posredno vključeni v aktivnosti projekta zaradi svojih znanj in izkušenj na področju sistemov vrednotenja in razvoja kazalcev v mestih. Sodelovanje zato prinaša izziv tako v smislu raziskovalno/strokovne izmenjave znanj in iskanja rešitev (metodološko in aplikativno), krepitve akademskega povezovanja, kot tudi dejanski prispevek v smislu analitike in načrtovanja prostora mest.

2 IZZIVI IN METODE DELA

Kljub obsežni zalogi znanja na področju razvoja metod vrednotenja urbanih prostorov v teoretsko-metodoloških okvirih, pa uporaba različnih kazalcev kakovosti in implementacija vrednotenja v posameznem, lokalno ali regionalno specifičnem primeru, zahteva prilagojen in vedno znova premišljen pristop. Obravnava urbanega prostora v večjih merilih (raven ulice, trga ali drugega izkustvenega prostora), ki so relevantne za uporabnika prostora in njegovo izkušnjo v njem oziroma so bližje njegovi zaznavi, je z vidika empirične analitike problematična. Zahteva namreč večjo geografsko resolucijo podatkov in temu prilagojene kazalce, ki lahko omogočijo obravnavo dovolj podrobnih in drobnoznatih značilnosti mestnih prostorov in njihovega vpliva na zaznavanje uporabnika. S tega vidika se predlagano sodelovanje v določeni meri osredotoča tudi na potencial zajema podatkov, ki ga omogočajo množično dostopne sodobne tehnologije (GPS-tehnologija, mobilne lokacijske storitve, geo-referencirani podatki ter povezane aplikacije), kar predstavlja dragocen vir časovno-prostorskih informacij. Z združevanjem podatkov uradnih evidenc in podatkov pridobljenih s strani uporabnikov (npr. znotraj konceptov »collective sensing« in »citizens science«) se lahko omogoči večja geografska reso-

lucija podatkov, gostejši časovni interval zajema, večja pestrost vrst in oblik podatkov itd. Seveda pa tovrstne težnje odpirajo tudi nova vprašanja, kot so vprašanje zasebnosti podatkov, varstvo osebnih podatkov, zanesljivost in kakovost takih podatkov, količinski »overload«, do bolj tehničnih, kot so vzpostavitev potrebnih računalniških protokolov, aplikacij, platform, shranjevanje podatkov, prenosi itd.

Eden od preliminarne izzivov zagotovo ostaja tudi že znana problematika neenotnega opredeljevanja pglavitnih kriterijev prostorske kakovosti. Kot ugotavljata Ewing in Clement (2013) so na voljo številni kriteriji, ki določajo prostorsko kakovost, vendar jih le malo temelji na empirično jasnih postavkah in zato pogosto niso združljivi z obstoječo raziskovalno prakso. Velik del kazalcev prostorskih kvalitet tudi stežka štejemo k orodjem za vrednotenje, saj bolj kot instrument za ponovljivo merjenje različnih prostorov, predstavljajo zgolj lokalno informacijo o njem.

V aplikativnem smislu se dana problematika nanaša na opredeljevanje predmeta vrednotenja in definicije ciljnih karakteristik, ki omogočajo merljive postavke. Med drugim sem štejemo prenos kvalitativnih oblik podatkov v kvantificirano obliko, določanje enot indikatorjev, določanje skrajnih vrednosti na intervalih vrednosti spremenljivk ter relativizacija merskega sistema. V vsebinskem smislu prostor presojamo z vidika: 1) urbanistično-oblikovnih elementov prostora; 2) družbene komponente – uporabnik in interakcije 3) obstoječih dejavnosti v prostoru, njegove služnosti, programa in ponudbe.

3 ZAKLJUČEK

Obravnava izbrane problematike je odgovor na zaznano pomanjkanje instrumentov za zajem in vrednotenje mikro-prostorskih podatkov, in sicer na dosleden in primerljiv način, skozi enoten okvir ključnih kvalitet, kot so na primer dostopnost, prometna varnost, urejenost, opremljenost, ekonomska vitalnost, ipd. Gre za večplastnost problematike, ki je v svetovnem merilu sicer razmeroma pogosto obravnavana, vendar izrazito razpršena med raziskovalnimi disciplinami, kar prinaša zelo različne raziskovalne cilje, uporabo različnih metod dela in neprimerljive pogoje v smislu geografskega in kulturnega konteksta ter merila raziskovanih prostorov.

Slovenska in ameriška mesta so v svojih naravno-geografskih in družbeno-kontekstualnih značilnostih lahko daleč vsaksebi, pa vendarle v razvoju urbanih prostorov iščejo povsem podobne kvalitete in vitalne značilnosti (povezanost prostorov, funkcionalnost ulične opreme, stik z naravo in naravnimi elementi, ohranjanje predelov močne biotske raznovrstnosti, zagotavljanje potrebne infrastrukture in storitev itd.). Oblikovanje vitalnih, dobro vzdrževanih, ekonomsko vzdržnih in družbeno sprejetih prostorov, ki so dobro umeščeni v mrežo ostalih mestnih prostorov je tako srčika prizadevanj tako ameriških kot slovenskih strokovnjakov in raziskovalcev ter posredno udeleženih strokovnjakov.

Reference

Ewing, R., Clemente, O. (2013). *Measuring Urban Design: Metrics for Livable Places*. Washington, DC, Island Press.

ŠT. PROJEKTA *PROJECT NO.*
BI-US/18-20-085

TIP PROJEKTA *TYPE OF PROJECT*
Bilateralni projekt (ARRS) / *Bilateral project (SRA)*

DELOVNA SKUPINA *WORKING GROUP*
UL FA: znan. sod. dr. Špela Verovšek, doc. dr. Matevž Juvančič,
prof. dr. Tadeja Zupančič
IUS Iowa State University: assist. prof. dr. Alenka Poplin

SLOVENSKI PARTNER (VODILNI) *SLOVENE PARTNER (LEADER)*
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo
University of Ljubljana, Faculty of Architecture;
znan. sod. dr. Špela Verovšek

AMERIŠKI PARTNER *AMERICAN PARTNER*
The Iowa State University, College of Design, Department of
Community and Regional Planning; assist. prof. dr. Alenka Poplin

GRADIVO PRIPRAVILA *MATERIALS PREPARED BY*
znan. sod. dr. Špela Verovšek

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za *arhitekturo*

PROJEKT FINANCIRAN S STRANI *PROJECT CO-FUNDED BY*
Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
(ARRS) Slovenian Research Agency

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE